

„Minden nemzet súlyából annyit veszít, amennyi az általa elnyomott nemzetiségek súlya.”

Szüllő Géza

1918

1918 októbere

A Délvidék politikailag iskolázatlan magyarsága a veszély legcsekélyebb tudatával sem bírt 1918 októberében. [...] Szabadkán is a szervezett szociáldemokrata munkásság vállalta magára a rendfenntartás szerepét.

Csuka 1995, 10.

A szerbek és a bunyevácok között folyó tárgyalásokat dr. Laloševics János, dr. Manojlović Vladislav, Sztáics Vászta, Tomics Jása, Raics Balázs szabadkai római rókusi plébános, dr. Szudarević Ferenc és más ifjú horvát orientációjú bunyevácok vezették. [...] Dr. Laloševics János az úgynevezett újvidéki nemzeti kormány elnökének visszaemlékezéseiből tudjuk...

Csuka 1995, 11.

A magyar kormányt a Délvidéken csak a szabadkai főispán képviselte, akit Károlyi Mihály nevezett ki. Dr. Pleszković Lukács, a függetlenségi párt egyik szabadkai exponense volt. [...] Bács megye főispáni széke még betöltetlen volt.

Csuka 1995, 11.

1918. október 5–6.

Zágrábban megalakult a Szerb–Horvát–Szlóven Nemzeti Tanács.

Mészáros 1981, 30.; Benda 1983, 839.

1918. október 17.

Császári manifesztum Ausztria népeihez. Bécs, okt. 17.

A hivatalos *Wiener Zeitung* mai különkiadása közli a császár következő manifesztumát:

Hűséges osztrák népeimhez!

[...] Ausztria népeinek akaratához képest oly szövetséges állammá alakul át, amelyben minden néptörzs saját külön állami közösséget alkot letelepedési területén. Ausztria lengyel területeinek a független lengyel állammal való egyesítését ez semmiképpen sem érinti. Trieszt városa és terü-

lete népeinek kívánságához képest különleges álláshoz jut. Ez az új alakulás, amely a magyar szent korona országainak integritását semmi tekintetben nem érinti, minden nemzeti külön államnak biztosítja önállóságát. De eredményesen védeni fogja a közös érdekeket is mindenütt, ahol a közösség az egyes államok létezéséhez szükséges. [...] A népeket, amelyek önrendelkezési jogán az új birodalom felépül, felhívom, hogy nemzeti tanácsaik útján vegyenek részt a nagy munkában, és hogy ezek a nemzeti tanácsok, melyeket minden nemzet Reichsrath-beli képviselőiből alkotnak, a néprétegek érdekeit egymással és kormányaikkal való érintkezésben érvényre juttassák. Károly s. k., Hussarek s. k., Schönbrunn, 1918. október 17.

Fiume, *A Tengerpart*, október 19., 1–2.

Tisza István miniszterelnök bejelentette: „Ezt a háborút elveszítettük.”

Mészáros 1981, 32.

1918. október 19.

A francia–szerb csapatok elérték a Drina–Száva–Duna vonalát. A teljesen demoralizált osztrák–magyar csapatok Kövess tábornok vezetésével védelmi vonalat építettek ki.

Mészáros 1981, 30.

1918. október 20.

Malagurszki Albe, későbbi polgármester házában megtartották az első bunyevác–szerb összejövetelt. A bizottság Raics Balázst tájékoztató céljából Zágrábba küldte. A küldöttség november 2-án tért vissza Szabadkára.

Csuka 1995, 15.

1918. október 23-áról 24-ére virradó éjjel

Budapesten a Károlyi-palotában megalakult a Magyar Nemzeti Tanács. Tagjai a Károlyi-párt, a Jászi-féle Radikális Párt és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt. Elnöke Károlyi Mihály gróf.

Benda 1983, 840.

1918. október 27.

Újvidéken dr. Pavlasz Ignýt javasolta, hogy ügyvédi irodájában, szűkebb körben beszéljék meg a teendőket. A találkozón megjelent Tomics Jása, a délvidéki szerbek vezére, s a jelenlévők legnagyobb meglepetésére bejelentette, hogy még október 27-én Szabadkán Bácska, Bánát, Baranya szerb és bunyevác vezetői szigorúan zártkörű értekezletet tartottak, amelyen elhatározták, hogy Újvidéken, a szerb élet központjában, szerb–bunyevác nemzeti tanácsot létesítenek, hogy ez szükség esetén átvehesse a hatalmat. [...] Még nagyobb bátorságot kapott ez a szervezkedés, amikor Matkovics Béla újvidéki főispán felszólította Pavlaszt, hogy szervezzék meg a szerb polgárőrséget.

Csuka 1995, 12.

Újvidéken a magyar (és a német) munkásság és a radikalizálódó polgárság hatalmas tüntetést szervezett, amelynek keretében támogatásáról biztosította az újonnan alakult Magyar Nemzeti Tanácsot. A résztvevők követeléseiket a következőkben foglalták össze: 1. a politikai életből el kell tűnniük mindazoknak, akik közvetlenül vagy közvetett módon előidéztek a háborút; 2. Károlyi Mihály vezetésével alakuljon új kormány, amelyet a Magyarországi Szociáldemokrata Párt is támogat, hiszen ily módon a dél-magyarországi szerbek támogatása is megszerezhető, ami feltétlenül szükséges annak megakadályozásához, hogy a területet idegen országhoz csatolják; 3. amennyiben a demokratikus kormány megalakítását a magyar feudális oligarchia továbbra is megakadályozná, a Magyar Nemzeti Tanács lépjen szövetségre a nemzetiségek tanácsaival, s céljaik eléréséhez közösen kérjék az Amerikai Egyesült Államok támogatását.

Mészáros 1981, 32.

1918. október 28–29.

A Piavénál az olasz hadsereg áttöri az osztrák–magyar hadsereg védelmi vonalát.

Benda 1983, 840.

1918. október 29.

Még a régi hadsereg Honvéd Kerületi Parancsnoksága parancsot adott ki Mihaljević és Snjarić altábornagyok aláírásával, amelyben ez áll: „A Nemzeti Tanács ma megalapítja a nemzeti kormányt, amely fenn fogja tartani a békét, rendet és a törvényes állapotokat az országban. A katonaság és a honvédség a Nemzeti Tanács szolgálatában, annak rendelkezésére áll...” A kormány még aznap kiadta a maga „Kiáltványát a hadsereg részére”, amelyben szintén felhívja a régi hadsereget, „hogy feltétel nélkül vesse alá magát az SHS Nemzeti Tanács kormány parancsnokságának...” Az új állam nemcsak nemzeti felszabadulást hoz, „felszabadul benne a nép is minden százados igazságtalanság és egyenlőtlenség alól. Felhívunk benneteket az egyenlőség megvédésére...” Azután: „Katonák! Mindenütt, ahol mától kezdve lázongások törnek ki a Nemzeti Tanács uralma és a Nemzeti Tanács kormánya biztonsági határozatai ellen, kihirdetjük a rögtönítélő bírászkodást...”

Lőrinc 1977, 30.

A Horvát Nemzetgyűlés Zágrábban kikiáltotta Horvátország függetlenségét és csatlakozását a szerb–horvát–szlovén államhoz.

Szűts 1991, 17.

1918. október 31.

Budapesten győzött a polgári demokratikus forradalom. A katonák meggyilkolták gróf Tisza István miniszterelnököt. A Károlyi Mihály vezetett új kormány deklarálta: „Magyarország területe integritását mindenképpen megőrzi.”

Mészáros 1981, 33.; Benda 1983, 842.

Dr. Mukics Simon vezetésével Szabadkán megalakult a Magyar Nemzeti Tanács.

Csuka 1995, 16.

A döntően magyar–bunyevác összetételű Szabadkán a szerb csapatok bevonulásáig a Károlyi-kormányhoz hű Magyar Nemzeti Tanács

vette kezébe az ügyek irányítását, amely október 31-én alakult meg, és amelynek elnöke Mukics Simon lett. Szabadka maradt egy ideig a magyar kormány utolsó délvidéki bástyája. A Károlyi-kormány a „magyarónnak”, azaz magyarbarát-nak számító, nagy tekintélyű helyi ügyvédet, a nagy múltú szabadkai Népkör elnökét, egykor függetlenségi párti politikust, dr. Pleszkovics Lukácsot a város főispánjává és kormánybiztossá nevezte ki.

Sajti 2010, 27.

1918. november 1.

A Szociáldemokrata Párt pécsi szervezete utcai demonstrációt szervezett a városban. Megválasztották a Nemzeti Tanácsot, melynek közel a fele a Szociáldemokrata Párt soraiból került ki. Mellettük helyet kaptak a Károly-féle 48-as párt hívei és a haladó gondolkodású polgárok is. Elnökké Doktor Sándort, titkárrá Hajdú Gyulát választották. Ez a személyi összetétel lényegében – a helyi körülményekhez igazodva – megfelelt a Magyar Nemzeti Tanács összetételének.

Szűts 1991, 14.

1918. november 2.

Szabadka város képviselő-testülete rendkívüli közgyűlést tartott, amelyen dr. Bíró Károly polgármester visszalépett.

Csuka 1995, 16.

1918. november 3.

A szerb hadsereg délvidéki bevonulását megelőzően fontos szerepet játszottak az események alakulásában a szerb politikai erők, elsősorban a Radikális Párt, illetve annak vezetője, Jaša Tomić. Ő volt a kezdeményezője és fő szónoka a november 3-ára összehívott újvidéki szláv tömeggyűlésnek, ahol a Károlyi-kormány megalakulása után, de még a szerb csapatok bevonulása előtt, elsősorban a rend és vagyonbiztonság megőrzésére buzdította a népet. Beszédében „emberiességi okokból” számolt azoknak a „nem

szerb polgártársaknak” a segítségére is, akik a háború alatt megakadályozták a szerbek elleni atrocitásokat. Népőrséget szervezett, és vezetésével megalakították a Szerb Nemzeti Tanácsot (Srpski narodni odbor), mely a gyűlés határozata értelmében „átmenetileg” irányítani fogja a „nép ügyeit”. Már ez a szervezet is a fennálló és lényegében funkcionáló magyar közigazgatási apparátus szláv ellensúlya kívánt lenni.

Sajti 2010, 26.

Padovában Weber tábornok az Osztrák–Magyar Monarchia nevében aláírta a másnap, november 4-én életbe lépő fegyverszüneti megállapodást. A fegyverszünet a kettős monarchia számára lezárta az 1914. július 28-i hadüzenettel indult világháborút. Julier Ferenc hadtörténész számításai szerint a háborúban Magyarország mozgósított összesen 3 800 000 főt. Háborús veszteségek: 661 000 halott, a bevonultak 17%-a. 743 000 sebesült, a bevonultak 20%-a. 734 000 hadifügoly, a bevonultak 19%-a.

Benda 1983, 842.

A Padova melletti Villa Giustiban lezajlott fegyverszüneti tárgyalásokat követően sor került az antant szövetségesek együttesen kidolgozott feltételeinek elfogadására. A fegyverszünetet a Monarchia nevében Weber tábornok írta alá.

Szűts 1991, 8.

1918. november 3. (október 21.)

A Szerb Nemzeti Tanács a Szerb Maticában megtartotta első nyilvános ülését. A nemzeti tanács megválasztotta teljes testületét. Elnökség: elnök Tomics Jása, alelnök Varagyanin Arkádije és Pavlasz Ignját, titkár dr. Petrovics Milán és Gyorgyevics Mita, a végrehajtó bizottság tagjai Tusánovics Dusán, Tatics Pávle, dr. Markovics Lázár, Miroszavlyevics P. Koszta, dr. Szvinyarev Miladin, Jovánovics Jóca Pop, Miroszavlyevics Lázár, Márkovics Sz. Dusán, Monásevics Sz. Dusán, Vélits Gyorgye, Presics Bogolyub, dr.

Mócs Alekszander, Lalosevics Dusán, Dotlics Szteván, Klicin Mita, Osztojics Tihámér, dr. Jankovics Pál, dr. Sztratimirovics Radivoj, Vilics Márk, Zsivojinovics Jován, Sztefánovics Vláda és Sztefánovics Lyubomir.

Csuka 1995, 13–14.

Szabadkán megalakult a bunyevác nemzetőrség, a Magyar Nemzeti Tanács pedig átvette a hatalmat a városházán. A szerb–bunyevác nemzeti tanács polgárőrséget szervezett.

Csuka 1995, 16.

1918. november 1–4.

A Bácska és a Bánát nagyobb városaiban és településein sorra alakulnak a nemzeti tanácsok, amelyek támogatásukról biztosítják a Károlyi-kormányt. (November 1.: Pancsova, Versec, Zombor, Újvidék; november 2.: Feketics, Kishegyes, Martonos, Óbecse; november 3.: Liliomos, Bácsordas; november 4.: Doroszló, Keresztúr, Bács, Zenta, Újverbász, Óverbász, Szépliget, Temerin, Kucora. November 5-én Sajkászentivánon is megalakult, de a szerb lakosság erőszakkal feloszlatta.) Nagybecskerekén 3-án alakult meg a Magyar Nemzeti Tanács, amelynek 30 tagja volt, közöttük nem egy német nemzetiségű. Elnökévé Várady Imrét választották. Ezzel egy időben lemondott tisztségéről Botka Béla, Torontál vármegye főispánja. A Magyar Nemzeti Tanács a belügyminisztériumhoz eljuttatott beadványában Stener (?) György kinevezését kérte.

Mészáros 1981, 37.; *Lásd még* Löbl Árpád: *A nagybecskereki Magyar Nemzeti Tanács jegyzőkönyvei*. A Bölcsészettudományi Egyetem X. évkönyve. Újvidék, 1977, 421–423.

1918. november 4.

A fiumei Olasz Nemzeti Tanács kimondta a város csatlakozását Olaszországhoz.

Benda 1983, 843.

1918. november 5.

A Horvát Nemzeti Bizottság behívta Horvátország területére a szerb hadsereget. Ez egyben alapot adott arra, hogy a demarkációs vonalat Horvátországtól északra húzzák meg. Az antant által a padovai értekezleten kijelölt vonal a Nagy-Szamos felső folyásától Marosvásárhelyig, majd a Maros mentén Szegedig, innen a Szabadka–Baja–Pécs vonaltól északra a Drávaig húzódott.

Szüts 1991, 17.

Mišić vajda, szerb vezérkari főnök hadparancsa az 1. és a 2. szerb hadsereghez: szállják meg a Szerémséget, Szlavóniát, Horvátországot, Bosznia-Hercegovinát és Dalmáciát, a Bánátot keleten Temesvár–Versec–Fehértemplom, északon a Maros vonaláig, a Bácskából a Bajától és Szabadkától délre eső területeket.

Benda 1983, 843.

1918. november 5–6.

Bácska és Bánát falvaiban és városaiban – Újvidék és Zombor kivételével – a Magyar Nemzeti Tanács irányításával helyreállt a rend.

Mészáros 1981, 43.

1918. november 6.

Az újvidéki Srpski narodni odbor (Szerb Nemzeti Bizottság) a szerb hadsereghez fordult segítségért, azzal a konkrét kéréssel, hogy a magyar táborokból hazatérőben lévő, de általuk visszatartott 2000 szerb hadifogoly (*csapatok – M. F.*) élére küldjenek tiszteket és altiszteket, mert itt nincs se hatóság, se katonaság.

Lőrinc 1977, 33.

Rudolf Stöger-Steiner báró közös hadügyminiszter felszólította a cs. és kir. hadsereg tisztjeit, hogy nemzetiségüknek megfelelően jelentkezzenek a saját nemzeti tanácsaiknál. Ezzel a kettős hadsereg formailag is megszűnt.

Benda 1983, 843.

1918. november 7.

Pavlovics Boskó szerb hadnagy, aki a háború alatt Aradon volt internálva, Újvidéken 300 hazatérő szerb katonával megszervezte a szerb katonai rendőrséget.

Csuka 1995, 14.

A Károlyi Mihály vezette magyar küldöttség Belgrádban eredménytelen tárgyalásokat folytatott.

Mészáros 1981, 47.

Louis-Felix Franchet d'Esperey tábornok, az antant hatalmak keleti frontjának főparancsnoka 18 pontból álló fegyverszüneti szerződést nyújtott át a magyar küldöttségnek. A feltételek között szerepelt: a magyar kormány kiüríti a Nagy-Szamos felső folyásától Marosvásárhelyig, majd a Maros mentén a Tiszáig, innen Szabadka–Baja–Pécs vonalon a Dráváig húzódó demarkációs vonaltól délre és keletre eső területeket, leszereli a hadseregét, és átengedi területén az antant hatalmak csapatait. A küldöttség a fegyverszüneti pontokat elfogadhatatlannak tartotta, és nem írta alá.

Benda 1983, 843.

A szerb katonai főparancsnokság Belgrádba, Kalafatović tábornokhoz intézett levele szerint: „Szándékunkban áll a Maros vonaláig megszállni a területet, egészen a Szabadka–Baja–Pécs vonaláig, és ha ezzel d'Esperey nem egyezne, akkor is megtesszük.”

Vinaver 1971, 20.

1918. november 8. után

Bácskában és Bánátban a szociális elégedetlenség újabb hulláma jelentkezett. Ezek a helyi „parasztláadások” nem egy esetben antiszemita kilengésekké fajultak, hiszen a kifosztott üzletek tulajdonosai többnyire zsidók voltak.

Mészáros 1981, 50.

Megindul a hadifoglyok Magyarországról történő hazaszállítása. November folyamán mintegy 270 000 orosz és 48 000 olasz és szerb hadifogoly hagyja el az országot.

Benda 1983, 843.

1918. november 9.

Bugarszki Vojisláv szerb őrnagy zászlóalja Újvidékre érkezett, hozzájuk csatlakoztak a városban élő, volt szerb hadifoglyok. A Szerb Nemzeti Tanács 8-áról 9-ére virradó éjjel tudta meg, hogy a szerb csapatok már a Szerémségben járnak, és éjszakai ülésen határozták el a még magyar városi közigazgatás ellenőrzését. A polgármester mellé dr. Adamovics Istvánt, a főkapitány mellé dr. Mócs Sándort nevezték ki. Pavlovics Boskó, a szerb nemzetőrség parancsnokának a vezetésével vették át a közigazgatást.

Csuka 1995, 14.

Laza Popović-Soko is a Bácskába, a Bánátba és a Baranyába történő bevonulásakor „támogatást” kért a „rendszer fenntartására” a szerb hadseregtől a katonai parancsnoksággal, valamint a régenssel folytatott megbeszélései alkalmával. Magyarország és Horvátország hadserege ugyanis tehetetlen volt a rend helyreállításában és fenntartásában. A burzsoázia mind a Vajdaságban, mind Horvátországban egyrészt a közeledő szerb és francia hadseregtől, másrészt a reformpolitikától várta azt. Hasonlóan cselekedett a Pancsevői Szerb Nemzeti Tanács (Srpsko Narodno Veće) is. Szintén Nemzeti Gárdát szervezett a tulajdon megőrzésére, valamint olyan katonai osztagokat is, amelyek véget tudnak vetni minden „rendetlenségnek”, minden „anomáliának”, s le tudják verni a földosztási kísérleteket Dél-Bánátban. [...] A szerb hadsereg bejövetele azonban csak megszakította a földosztási kísérleteket, de nem vetett véget a forradalmi helyzetnek a Vajdaságban és Jugoszláviában.

Lőrinc 1977, 31.

1918. november 10.

Dotlics Milos 400 szerb lovasával átment Péterváradra, ahol bevárták Bugarszki őrnagy csapatát. Amikor a szerb csapatok már Péterváradon voltak, a következő kinevezések történtek: polgármester Zsivojinovics Jován, főkapitány dr. Mócs Sándor, dr. Mátics Milán és dr. Sztákics Labud Szvetozár rendőrkapitányok, Mátics Milivoj főmérnök, Dotlics Milos útbiztos, Sztákics Sztóján árvaszéki ülnök, Jovánovics Milán városgazda, dr. Szvinyarev Miladin kórházigazgató, Todorovics Dimitrije a közellátási hivatal vezetője és dr. Jovánovics Pál tiszti főügyész lett.

Csuka 1995, 15.

Szabadkán a szerbek és a bunyevácok megtartották első nagygyűlésüket. Raićs Balázs (Blaško Raić) szabadkai katolikus plébános bejelentette, hogy a Monarchia elveszítette a háborút, és a délszlávok régi álma megvalósulhat. A Bunyevác–Szerb Nemzeti Tanács elnöke Milodánovics Simon nyugalmazott ezredes lett.

Csuka 1995, 16.

Zomborban a Magyar Nemzeti Tanács nagygyűlésén Gyöngyösi Dezső és Nagy János magyarul, Đura Klavec pedig horvátul szólt az egybegyűltekhez. A megjelenteket Balogfy Ernő, Bács-Bodrog vármegye újonnan kinevezett főispánja is üdvözölte.

Mészáros 1981, 42–43.

1918. november 11.

Szabadkán beiktatták hivatalába dr. Pleszkovics Lukácsot. Dembitz Lajos alpolgármester elnökölt a képviselő-testület ülésén, amelyen Pleszkovics hosszú beszédében hitet tett törhetetlen magyarsága mellett, hangsúlyozta azonban, hogy a bunyevác nép védelmezője is szeretne lenni. Dr. Matijevics István a Bunyevác Nemzeti Tanács támogatásáról biztosította őt.

Csuka 1995, 16.

Dr. Pleszkovics Lukács, a Károlyi-kormány által kinevezett utolsó magyar főispán, minden zaklatás ellenére is egészen a trianoni békekötésig Szabadka jog szerinti főispánjának tekintette magát. Prokopy Imre abban az időben, amikor Zombor már szerb megszállás alatt volt, megkísérelte a főispáni installációjának ünnepélyes megtartását, és vállalta ezért a heroikus tüntetésért a fogságot, az internálást.

Csuka 1995, 23.

Szabadka első cenzora Pendzsics György volt, őt dr. Petrovics Dusán ügyvéd követte, majd Gyorgyevics Dragosláv szerb tüzérszázados lett a katonai parancsnokság cenzora.

Csuka 1995, 23.

Linder Béla vezetésével újabb küldöttség utazott Belgrádba.

Mészáros 1981, 47.

Két nappal a szerb csapatok Újvidékre történt bevonulása után titkos találkozóra került sor az Újvidéki Szerb Nemzeti Tanács (Velika narodna skupština u Novom Sadu), a szerb kormány és a Zágrábi Nemzeti Tanács néhány képviselője között. A szerb kormány arra biztatta Jaša Tomićot, hogy tekintettel az egyesülés módjáról a horvátokkal kiobbant vitákra, közvetlenül Belgrádhhoz, és ne a korábban, október 19-én Zágrábban megalakult Szerb–Horvát–Szlovén Államhoz csatlakozzanak. Az egyesülés föderatív és centralista erőinek sajátos összecsapásaként is értelmezhető, hogy Vajdaság, azaz akkori értelmezésben a Bácska, Bánát és Baranya nevében tulajdonképpen kétszer is kimondták az Ausztria–Magyarországtól történő elszakadást, és a délszláv államhoz történő csatlakozást.

Sajti 2010, 29.

1918. november 12.

Az újvidéki Grand Hotelben összehívták Bácska, Bánát, Baranya szerbjeit, bunyevácit és egyéb

szlávjaikat, hogy szabad akaratukból döntsenek, Belgrádkhoz vagy Zágrádkhoz akarnak-e tartozni.

Csuka 1995, 15.

1918. november 13.

A balkáni fronton egymással szemben álló felek aláírták a fegyverszüneti megállapodást.

Mészáros 1981, 34.

Belgrádkban lezajlanak a fegyverszüneti tárgyalások. Az antanthatalmak részéről a francia keleti hadsereg parancsnoka, Henrys tábornok és a szerb hadsereg főparancsnoka, Živojin Mišić vajda katonai megállapodást írtak alá a magyar kormány képviselőjével, Linder Bélával a háborút lezáró fegyverszünet „alkalmazásáról”.

Szűts 1991, 17.

Az antant–szerb megszálló csapatok a fegyverszüneti megállapodás napján Baranya területére léptek.

Szűts 1991, 17.

Linder Béla Belgrádkban aláírta a magyar–szerb fegyverszüneti megállapodást. A *Pesti Napló* tudósítása szerint Szabadkán a lakosság virággal köszöntötte a bevonuló szerb katonaságot.

Vinaver 1971, 21, 24.

Eszék felől a pécsi üszögi pályaudvarra befutott a fehér zsebkendőt lobogtató szerb katonákat szállító vonat. A megszállókat a városi tanács élén Nendtvich Andor polgármester a pályaudvaron fogadta. A megszálló erők parancsnoka Cvetič alezredes volt.

Szűts 1991, 18.

Szabadkán megjelent a bunyevácok 31 éves múltja visszatekintő *Neven* című hetilapjának az első száma.

Csuka 1995, 16.

Az osztrák államtanács bejelenti Ausztria területi igényét Magyarországgal szemben.

Benda 1983. 844.

1918. november 18.

Néhány nappal a szerb hadseregnek Szabadkára való bevonulása után a katonai hatóságnak szinte az első intézkedése volt, hogy ideiglenesen betiltotta a *Bácsmegeyi Naplót*. Majd újra indult, de egy hírért ismét betiltották, ami 1920. augusztus 23-ig tartott. A *Bácsmegeyi Napló* hivatásának tekintette: hirdetni az SZHSZ királyságbeli magyarság becsületes lojalitását, békes munkakedvét, reprezentálhatja a magyarság kultúrképességét, s követelheti a magyarság számára az egyenlő jogokat, az egyforma elbánást, s felemeli a szavát a visszaélések ellen. Ma is azt követeli a magyarság számára, amit a magyar éra alatt követelt az itt élő nemzetiségek számára: egyforma elbánást, testvéries megértést.

Fenyves Ferenc 1924, 14.

1918. november 19.

Bojovics Petár vajda az első hadsereg teljes vezérkarával Újvidékre érkezett, ahol a Szerb Nemzeti Tanács meghívására aznap ülésezett a Délvidék valamennyi szláv vezetője. A megszállás teljesen simán folyt le, sehol az ellenállásnak a legcsekélyebb nyoma sem volt. Szabadkán leszerelték a magyar nemzetőrséget.

Csuka 1995, 15., 17., 18.

A szerb csapatok bevonulása előtti órákban százával hagyták el otthonaikat a magyar intellektuelek, akik nem akartak egy pillanatig sem idegen uralom alatt élni. Ezek azt hitték, hogy csak pár hét, pár hónap rendcsinálásról van szó, arról a rövid átmenetről, amely szükséges egy békekonferencia előkészületeire, és mindenüket hátrahagyva, sokszor egy kézításkával vagy hátizsákkal indultak Budapestre, hogy azután csak a felszabadító honvédek nyomában tudtak huszonhárom esztendő múlva visszatérni.

Csuka 1995, 18.

Pécsett feloszlatták a nemzetőrséget és a Pécsi Nemzeti Tanácsot is, a szénszállítást pedig leállították. Ezzel egy időben mind határozottabban kirajzolódott a politikai törekvés, amelynek lényege a megszállt területek „Nagy-Szerbiához” történő csatolása volt.

Szűts 1991, 19.

1918. november 20.

A szerbek átvették Szabadka város közigazgatását. A város első szerb polgármestere dr. Matijevics István lett. Evetovics Iván, Raics Balázs, Vojnics Tunics István és dr. Mátics Márton képviselték Szabadkát a belgrádi nemzetgyűlésen.

Csuka 1995, 16.

Szabadkának első szerb rendőrfőkapitánya Ivkovic-Ivandékics Iván volt, akit saját kívánságára felmentettek, és főmérnöknek neveztek ki. Őt dr. Mijatov Milorád váltotta fel, azután Manojlovics Dusán lett a főkapitány. Ők, különösen Manojlovics Dusán, nem voltak hajlandók a megkívánt eréllyel eljárni, és a szabadkai főkapitány teendőit Karakásevics Gábor hajdani magyar csendőr százados vette át. A szabadkai csendőrség vezetője Miladinovics Szlobodán, szintén volt magyar csendőrtiszt lett. Ezek ketten a békediktátumig tartó bizonytalanságokkal teli, átmeneti időben valóságos rémuralmat vezettek be, amelyet a jobb érzésű szerbek is elítéltek.

Csuka 1995, 26.

A Magyar Szociáldemokrata Párt újvidéki városi bizottságának magyar tagjai Holló János, Farkas József, Stark Jenő, Valenth András, Béres Imre, Bukovszki Ferenc és Jovan Nineslinski voltak. Az MSZDP Magyarország területi integritását támogatta, és ezért a Bácska, Bánát és Baranya területén távol tartotta magát a szerb és a bunyevác szervezett munkásságtól.

Mészáros 1981, 108.

1918. november 21.

A szerb csapatok befejezték Bácska, Bánát és Baranya területének a demarkációs vonalig történő megszállását. A fegyverszüneti megállapodás értelmében a békeszerződés aláírásáig ezen a területen megmaradt(hatott volna) a magyar közigazgatás. Pancsován azonban a katonai bevonulás pillanatában leváltották a város magyar vezetőségét, Nedeczky Jenő főispánt pedig internálták. A katonai közigazgatás mindenütt megtiltotta a művelődési és a sportrendezvények megtartását, a magyar nyelven oktató általános és középiskolákat pedig bezáratta. A rendőrség és a csendőrség helyi egységeit lefegyverezték.

Mészáros 1981, 53., 55–56.

1918. november 25.

A szerb katonaság bevonulását követően Újvidéken 650 küldött jelenlétében – akik között néhány német, egy magyar küldött volt, a románokat senki sem képviselte – megtartották a Nagy Szerb Nemzetgyűlést (Velika narodna skupština). A Szerb Nemzetgyűlés munkáját üdvözölte a szabadkai és a zombori Szerb–bunyevác Nemzeti Tanács is.

Mészáros 1981, 55., 58.

A Nagy Szerb Nemzetgyűlés határozatot hozott Bácska, Bánát és Baranya Magyarországgal fennálló államjogi, politikai és gazdasági kapcsolatainak a megszakításáról, egyúttal kinyilvánította a területeknek a Szerb Királysághoz történő csatlakozási szándékát. [...] A megszálló katonai erőkre támaszkodva az Újvidéki Szerb Nemzeti Bizottság és a Nagy Nemzetgyűlés saját politikai céljait valósította meg. Létrehoztak egy ötven tagú törvényhozó testületet, a Nagy Nemzeti Tanácsot, s megbízták a Nemzeti Igazgatóság felállításával. Ennek feladata a végrehajtói hatalom gyakorlása lett volna.

Szűts 1991, 20.

Újvidéken a Szerb Nemzeti Tanács döntött Bácska, Bánát és Baranya Magyarországtól történt elszakítása és az új délszláv államhoz történő csatolása ügyében. A szerbek kész tényként kezelték, hogy Magyarország integritása ezzel a jelzett területekre vonatkozóan megszűnt.

Vinaver 1971, 24.

1918. november 25–26.

Nagybecskerekén utoljára ülésezett a Magyar Nemzeti Tanács. A feloszlátását követően a városi vezetést elbocsátották. Ezekben a napokban a nagyobb városokban általános volt a fejtelenség: volt, ahol még működött a magyar közigazgatás, de az igazi hatalmat a katonai bizottságok vették át, közben a Szerb Nemzeti Tanácsok különböző határozatokat és rendeleteket bocsátottak ki.

Mészáros 1981, 57.

1918. november

A szerb megszállás első pillanatától a katonai vezetés erőteljesen akadályozta a magyar közigazgatás működését. Újvidéken már a Szerb Nemzeti Igazgatóbizottság létrejöttét megelőzően, a Szerb Nemzeti Tanács működésének idején – amely bizonyos értelemben a legfőbb igazgatási, hatalomgyakorlási adminisztratív szervként működött – megtiltották a szerb hivatalnokoknak, hogy a magyar közigazgatási intézményekben letegyék az esküt.

Mészáros 1981, 66.

1918. november 30.

Fülep Lajos, Károlyi Mihály személyes megbízottja Fiumébe érkezett, ahol az Olasz Nemzeti Tanács vezetőivel tárgyalt. Fölvetette a magyar hivatalnokok városban maradásának lehetőségét. Gracioli tábornok fölvetette az olasz csapatok Magyarországra küldésének lehetőségét, Károlyi azonban nem vállalta a döntés ódiáját. Fülep Lajos energikusan válaszolt: „nem lehet egyszerre Olaszország és Jugoszlávia kedvében járni!”

Vinaver 1971, 38.

1918. december 1.

Sándor régensherceg Belgrádban kihirdette a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság megalakulását, és ezzel egy időben megalakult az ideiglenes kormány is.

Mészáros 1981, 60.

1918. december 4.

Kosta Bugarskit Bács-Bodrogvármegye főispánjává nevezték ki. Torontál vármegye főispánja Slavko Županski, a Krassó-Szörény vármegye megszállt területével egyesített Temes vármegye főispánja Martin Filipon, Baranya főispánja pedig Stipan Vojnić-Tunić lett. [...] A magyar kormány Bács-Bodrog vármegye főispánjának leváltását nem ismerte el, és helyébe kinevezte Prokopy Imrét.

Mészáros 1981, 61, 67.

Az újvidéki Szerb Nemzeti Igazgatóság határozatot hozott arról, hogy minden megye élére új főispán kerüljön. Az érintett megyék és városok: Bács-Bodrog vármegye, Zombor, Torontál vármegye, Temes vármegye és Temesvár, Krassó-Szörény vármegye, Baranya vármegye és Baja város. [...] Baranya és Baja élére új főispánt neveztek ki. Vojnić-Tunić Stipan – volt szabadkai polgármester-helyettes – meg is jelent Pécssett, hogy elfoglalja a hivatalát. Pécssett azonban elutasították. Nagyobb sikerrel járt Baján, ahol Meskó Zoltán főispán eltávolítása után elfoglalta a főispáni posztot, és a város élére azonnal új főispánt nevezett ki.

Szűts 1991, 21., 23.

1918. december 5.

A Szerb Nemzeti Tanács ülésén megvitatták a bíróságok sorsának kérdését is, és úgy döntöttek, hogy a „megfelelő szerb szakemberek híján” a régi bírók a helyükön maradhatnak, de nem hozhatnak ítéleteket a magyar törvények szellemében. A bácskai – újvidéki, zombori és a szabadkai – táblabírák a Pécsi Királyi Ítélszék-

hez, a bánáti – nagybecskereki és nagykikindai – táblabírák pedig a Temesvári Királyi Ítélszékhez tartoznak. A magyar igazságügyi minisztérium erőlyesen tiltakozott a szerb határozat ellen.

Mészáros 1981, 62–63.

1918. december 9.

Bácska, Bánát és Baranya Szerb Nemzeti Tanácsa rendeletben tiltotta meg a magyar nyelvű oktatást mindazon iskolákban, amelyben a magyar diákokon kívül más nemzetiségű (elsősorban szerb és horvát) diákok is tanultak.

Mészáros 1981, 187.

1918. december 12.

A magyar vasutasok, jogászok – bírók, ügyészek és ügyvédek –, közhivatalnokok és tanárok tömegesen tagadták meg az új állam szolgálatára és a királyra történő felesküvést. [...] Ezért a Nemzeti Igazgatótanács úgy döntött, hogy az eskü ideiglenes jellegű, és csak addig érvényes, amíg a területi kérdések végérvényesen el nem rendeződnek.

Mészáros 1981, 72–73.

1918. december 25.

A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság csapatai megszállták a Muraközt.

Benda 1983, 846.

1918. december 30.

A balkáni francia hadsereg csapatai bevonultak Szegedre, és Bánátban kordont vontak a román és a jugoszláv hadsereg közé.

Benda 1983, 846.

1918 vége

Bácska és Bánát mindazon népeinek, amelyek nem beszélnek a magyar nyelvet (Svacom narodu u Bačkoj i Banatu koji ne govori madjarski) címmel a magyar hatóságok röpcédulákat terjesztettek, amelyek Magyarország területi integritásának megőrzésére szólítottak fel. Ezen a röpcédulán a következő (*nem teljesen megbízható – M. S.*) statisztikai adatok szerepeltek: a 33 728 négyzetkilométernyi megszállt területen összesen 2 371 236 lakos él, ebből 778 308 magyar (32,8%), 635 052 (20,6%) német, ami már megközelíti a 60%-ot. Ugyanezen a területen 425 801 (18%) szerb, 258 421 (10,8%) román, 49 774 (2,3%) szlovák, 28 820 (1,2%) horvát és 114 254 (5,8%) egyéb nemzetiségű él.

Mészáros 1981, 68.

